

Ondergronds kerstfeest

Komende maandag, op kerstavond, herdenken hoge Amerikaanse militairen in de Maastrichtse groeve De Scharck de nachtmis van 24 december 1944.

Amerikaanse soldaten vierden toen op die plek ondergronds Kerstmis, voordat ze naar het front gingen. Broeder Lucianus, destijds misdienaar, is nog steeds onder de indruk van de gebeurtenis, ook al was deze achteraf minder dramatisch als lang gedacht.

door **Vikkie Bartholomeus**

Kerstavond 1944. Het is bijna middernacht als broeder Lucianus met 26 medebroeders van het Maastrichtse klooster de Beyart in het pikkedonker in een legertruck stapt. Het zeil gaat dicht, een spannende rit door de kou volgt. Onderweg worden ze minstens twee keer tot staan gebracht voor controle. Nachtelijk verkeer is verdacht. Eenmaal bij De Scharck, het buitengoed van de broeders, posteren de geestelijken zich achter de gereedstaande officieren. Een lange stoet van Amerikaanse militairen trekt in 'processie' in stilte het onderaardse gangenstelsel in. „Ze waren allemaal bewapend, hadden het geweer in de aanslag. Want het kon gebeuren dat ze moesten uitrukken. Er was ons van tevoren ook gezegd dat mogelijk midden onder de plichtigheid de dienst stilgelegd moest worden. Je voelde de druk van de oorlog.”

Het is nu 68 jaar geleden, maar de gebeurtenis staat Lucianus Tieleman (90) nog helder voor de geest. Hij was misdienaar tijdens de bijzondere nachtmis, die enorme indruk maakte op alle aanwezigen. Broeder Lucianus herinnert zich de strakke gezichten van de mannen. Maastricht was bevrijd, maar de oorlogsdreiging werd opeens weer groot. Vlakbij woedde het Ardennenoffensief. „In die spannende dagen van oorlog waarin sneuvelen een reëel gevaar is, sta je dichterbij de grote vraagtekens. In die moeilijke omstandigheden van leven en dood was dit voor die mannen heel belangrijk. Kerstmis kent iedereen.” De nachtmis was een initia-

Honderden Amerikaanse militairen woonden op kerstavond 1944 de nachtmis

bij in De Scharck. Op een geschuurde wand in de Maastrichtse groeve schreven ze hun namen.

foto's RHCL

tief van de magister van de broeders van de Beyart. Ze hadden in hun gangenstelsel een geïmproviseerd altaar ingericht. Een mergelwand was blank geschuurd, zodat de Amerikanen er met houtskool hun handtekening op konden zetten. De ondergrondse plek is inmiddels een nationaal oorlogsmonument. Er zijn nog twee broeders van destijds in leven: Lucianus Tieleman en Aloysio van de Broek. Maar broeder Aloysio is te ziek om

'In die moeilijke dagen was dit heel belangrijk'

over zijn herinneringen te vertellen. Lucianus: „Het was een superbijeenkomst. Een geweldige sfeer. Zo rustig, zo intens. Het was zo... zo écht. Het gaat om de geboorte van Christus en dan zit je ook nog in een grot! Het was romantisch, maar we waren ons ook heel bewust van de ernst van de zaak.” Broeder Lucianus beschikt over een brief van Bob Wisler, die denkt dat hij een van de laatste, zo niet de laatste overgebleven Amerikaan is die erbij was. Ook al waren veel

van de jongens anglicaans, protestant of baptist, ze genoten van de Latijnse katholieke dienst, zo schrijft hij. „Zeker degenen die van het front kwamen, waren moe, hadden het koud. Zo ver van huis voelde een mis vertrouwd. Het herinnerde ons aan onze familie en thuis, maar we realiseerden ons tegelijk hoe serieus onze taak was. Ik twijfel er niet aan dat sommigen van de aanwezigen vlak hierna hun leven verloren in de oorlog.” De nachtmis heeft later zo'n dramatische lading gekregen, doordat van de 600 aanwezigen er slechts 55 van het front zouden zijn teruggekeerd. De vraag is of dit lange tijd voor waar gehouden verhaal wel klopt. Er zijn twijfels gerezen door nieuw onderzoek van amateurhistoricus en voormalig luchtmachtofficier John Gouverne. De aanwezige soldaten, zo blijkt, kunnen in elk geval geen deel uit hebben gemaakt van de 30th Infantry Division (Old Hickory) die Maastricht heeft bevrijd. Gouverne heeft in Amerikaanse bronnen ontdekt dat de Old Hickory divisie op 17 december al op weg was naar de Ardennen. In Maastricht was met Kerstmis 1944 wel het hoofdkwartier van het negende leger gevestigd, onder meer in het gebouw van het Velde-

ke college. De staf telde drieduizend man. „Dat waren geen gevechtssoldaten, maar telefonisten, administratieve mensen, noem maar op.” Zeker is dat er bij de nachtmis militairen waren van zogeheten AAA eenheden: Anti Aircraft Artillery die voor luchtscherming van de stad zorgden. Namen van bijvoorbeeld de 127th AAA eenheid staan op de mergelwand in de Scharck. Ook Bob Wisler behoorde tot zo'n eenheid. Gouverne: „Waar dat verhaal dan vandaan komt van die mannen die naar het front moesten, weet ik niet. Ach je weet hoe dat gaat: verhalen worden in de loop der jaren aangedikt en klakkeloos overgenomen.”

Zowel Bob Wisler als broeder Lucianus schat dat er maximaal tweehonderd Amerikaanse militairen bij de nachtmis waren. Het aantal van zeshonderd lijkt dus sowieso schromelijk overdreven. Broeder Lucianus verwerpt de theorie van Gouverne niet. Al heeft hij altijd gedacht dat de meeste militairen waren gesneuveld. Destijds volgden de broeders het nieuws over het Ardennenoffensief op de voet, met de gezichten van de militairen op hun netvlies. „Maar die nachtmis was bijna een militaire

operatie. Het ging allemaal heel snel, we hebben geen kans gehad om met die mannen te praten.” Broeder Luciano zal er bij zijn, maandagavond in De Scharck. „Het is steeds weer heel bijzonder. Elke keer denk ik terug aan die nacht.”

Bob Wisler kan er niet bij zijn, maar heeft wel een brief opgesteld die vanavond wellicht wordt voorgelezen. „Ik hoop dat jullie vanavond bidden voor iedereen die in de oorlog gevochten heeft. Merry Christmas. May God bless you all.”